

Μια «αυστηρή» κριτική προσέγγιση στην Αγία & Μεγάλη Σύνοδο (Κώστας Νούσης, Θεολόγος - Φιλολόγος)

[/ Πεμπτουσία](#)

Περάσαμε στο 2017. Ο παρελθών χρόνος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ιστορικός για την Ορθοδοξία χάρη στη σύγκληση της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου στην Κρήτη. Είναι, όμως, έτσι τα πράγματα; Πρόκειται για υπερβολικό αυτοπροσδιορισμό μιας ακόμη Πανορθόδοξης Συνόδου ή για μια «ληστρική» σύνοδο, όπως ακούγεται από τα ζηλωτικά άκρα; Θα προσπαθήσουμε στη συνέχεια να καταθέσουμε κάποιες προσωπικές τοποθετήσεις με γνώμονα την πραγματικότητα και την καθ' ημάς ορθόδοξη παράδοση. Να αναφέρω προκαταβολικά ότι ο γράφων ήταν ευθύς εξ αρχής ένθερμος υποστηρικτής της πραγματοποίησης της Συνόδου παρά τα οιαδήποτε εμπόδια.

Είναι γεγονός ότι οι φωνές αλληλοκαλύπτονται, πέφτοντας με βία η μια πάνω στην άλλη για ένα τόσο σοβαρό θέμα. Εκεί, ωστόσο, που πρέπει να εστιάσουμε με θάρρος και ευθύτητα εξ αρχής, είναι η «αποτυχία» μας ως Ορθόδοξης Εκκλησίας να δώσουμε στον παραπαίοντα μετανεωτερικό κόσμο την καλή έξωθεν μαρτυρία. Αυτό, όσο και να προσπαθήσουμε να το καλλωπίσουμε, είναι απλούστατα η δυσειδής αλήθεια των πραγμάτων και τίποτε περισσότερο. Δεν είναι δυνατό να προετοιμάζεται μισόν αιώνα μια Πανορθόδοξη Σύνοδος και να καταλήγει με τέσσερις ισχυρές απουσίες! Πού είναι η στοιχειώδης συνεννόηση; Τι εικόνα δώσαμε σε άθεους, αγνωστικιστές, αλλόθρησκους και αιρετικούς; Πώς να καλέσουμε - ελκύσουμε στη «μάνδρα» μας άλλους, όταν οι ίδιοι δεν έχουμε ταχτοποιηθεί μέσα στον οίκο μας; Αυτονόητα πράγματα, για τα οποία δεν πρέπει ουδόλως να στρουθοκαμηλίζουμε. Από την άλλη, βέβαια, η ιστορία ούτε γράφεται ούτε παίζεται από κοκκινোসκουφίτσες (κατά τον μεγάλο Ματσούκα). Η ιστορία της Εκκλησίας είναι αυτή ακριβώς η άενη διαπάλη προς το κακό και η ισορροπία ανάμεσα στην πτώση και στη μετάνοια, η πορεία από την αμαρτία προς την αγιότητα.

Αλλά δεν είναι μονάχα οι ηχηρές απουσίες των τεσσάρων Εκκλησιών. Είναι και οι υπογραφές πολλών συμμετεχόντων Επισκόπων που δεν τέθηκαν κάτω από τα εγκριθέντα τελικά κείμενα. Είναι η εκ των υστέρων επιμονή των απουσών Εκκλησιών και των μη υπογραψάντων Επισκόπων στις αρνήσεις και απουσίες τους και η τεκμηρίωση της στάσης τους με τρόπο που αφήνει αιχμές και υπονοούμενα απαξίωσης της Μεγάλης Συνόδου. Δεν αναφέρομαι, βέβαια, στις προκαταβολικές ούτε και στις ύστερες (υστερικές) ζηλωτικές κραυγές σε καμιά περίπτωση. Η βαρύτητα και αυτών των τελευταίων, ωστόσο, δεν πρέπει να μας αφήσει παντελώς αδιάφορους. Πρέπει και μέσα σε αυτές να ψάξουμε ψήγματα δικαίου και αληθείας.

Ας περάσουμε στην ουσία των κειμένων - αποφάσεων. Η προσωπική μου πρώτη αίσθηση είναι: άνευρα και άτολμα. Και αυτό αναφορικά με την εικόνα και την επαφή τους με την πραγματικότητα, με τα ουσιαστικά προβλήματα του σύγχρονου ανθρώπου. Υποτίθεται ότι δεν αγγίχτηκαν πολλά εξ αυτών, προκειμένου να αποφευχθούν ρήξεις - και αυτό από μόνο του δείχνει μεγάλο έλλειμμα - αλλά και πάλι στάθηκε αδύνατο να μην αποκαλυφθεί η δύσμορφη πραγματικότητα. Κείμενα σχεδόν απογοητευτικά (κατ' εμέ κυρίως). Δεν θα ήθελα να τα υποβιβάσω σε εκθέσεις ιδεών, αλλά σε γενικές γραμμές αναπαρήγαγαν τα αυτονόητα. Αυτή η προσωπική εκτίμηση, ωστόσο, δεν μπορεί και δεν πρέπει να θεωρηθεί ισοπεδωτική αναφορικά με την αξία των αποφάσεων στο σύνολό τους, καθώς και σε επιμέρους τομείς (βλ. ενδεικτικά τις αποφάνσεις για το Αυτόνομο και τη Διασπορά).

Ο εθνικισμός από την άλλη έκανε επιβλητική και πάλι την εμφάνισή του στην παγκόσμια (πλέον) σκηνή δια του ορθόδοξου χριστιανισμού, όπως και στους παρελθόντες αιώνες. Η σλαβική ορθοδοξία αντιμετώπιζε με την ελληνική έκδοση του χριστιανισμού. Δεν θα μπούμε εδώ σε λεπτομέρειες συσχετισμών και συμμαχιών. Εκείνο που θα υπογραμμίσουμε είναι αυτό που είπε ο Αλβανίας Αναστάσιος. Χαρακτήρισε ως μεγαλύτερη αίρεση τον εγωκεντρισμό. Αυτό είναι αλήθεια, εξάπαντος όμως θα πρέπει να τον ανιχνεύουμε σε κάθε πλευρά. Η Σύνοδος αυτή στέκεται σοβαρή αφορμή να τεθεί επί τάπητος αφενός μεν το θέμα του εθνικισμού, αφετέρου δε να συζητηθεί εκ νέου το ζήτημα του Πρωτείου στην Ορθοδοξία (πρεσβείων και τιμής). Στην Τέταρτη Οικουμενική Σύνοδο ο Νέας Ρώμης (Κωνσταντινουπόλεως) πήρε τα ίσα πρεσβεία τιμής με τον Πάπα Παλαιάς Ρώμης (Ορθόδοξο τότε). Επιτέλους ας συζητηθεί εκ νέου το θέμα του Πρωτείου μετά από τόσους αιώνες. Δεν μπορούμε να παραβλέπουμε επ' αόριστον το γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των Σλάβων Ορθοδόξων θέλει μια άλλου είδους αντιπροσώπευση σε παγκόσμιο επίπεδο. Τούτο, βέβαια, δεν σημαίνει ποσώς ότι θα καταργηθεί το πρωτείο του Κωνσταντινουπόλεως. Απλά να συζητηθεί πια. Δεν μπορεί το πρόβλημα αενάως να παραπέμπεται στις καλένδες. Ωστόσο, εκείνο που θα πρέπει να προσεχθεί από όλες τις Εκκλησίες, εφόσον τεθεί τέτοιο ζήτημα, είναι να επανεξεταστεί το πρόβλημα του εθνικισμού με σοβαρότητα και συνέπεια και να ανανεωθεί η καταδίκη της φοβερής αυτής αίρεσης της στένωσης και αλλοίωσης του Ευαγγελίου και της οικουμενικότητας του χριστιανικού μηνύματος, καθώς και να αναλάβουν όλοι τις ευθύνες τους απέναντι στην Ορθόδοξη Παράδοση, η οποία έχει το προβάδισμα σε κάθε επίπεδο, προπαντός δε στο θεολογικό και ποιμαντικό.

Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και μια ακόμη προσωπική παρατήρηση. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο αποτελεί τον συντονιστή του οικουμενικού διαλόγου και των διαχριστιανικών επαφών. Αυτό, ωστόσο, δεν του χορηγεί το δικαίωμα να ενεργεί αυθαίρετα και χωρίς τη συνεννόηση με τις άλλες Τοπικές Εκκλησίες. Το πρόβλημα των ενστάσεων περί οικουμενισμού έχει ενταθεί επικίνδυνα τον τελευταίο καιρό και πρέπει να ξεκαθαριστούν επίσημα και δημόσια μερικά πράγματα. Ο στρουθοκαμηλισμός και εν προκειμένω δεν μπορεί να συνεχίζεται για πολύ ακόμη.

Η διαμάχη περί το άνηθον και το ηδύοσμον φάνηκε, από την άλλη, και στις διχογνωμικές συγκρούσεις για το πρόσωπο και τον άνθρωπο (Ζηζιούλας - Ναυπάκτου). Ποια σχέση έχουν αυτοί οι περί όνου σκιάς διαξιφισμοί με τα οντολογικά προβλήματα που κρύβονταν στις λεπτολογικές ορολογικές διασαφήσεις των Οικουμενικών Συνόδων; Εκεί, βέβαια, που το πρόβλημα έχει «ουσιαστικότερο» υπόβαθρο είναι η συζήτηση περί της ιστορικής ύπαρξης ή ονομασίας των ετερόδοξων χριστιανικών εκκλησιών. Είναι, λοιπόν, πρώτης

τάξεως ευκαιρία να επαναπροσδιοριστεί (μάλλον επαναδιατυπωθεί) επακριβώς η ορθόδοξη αυτοσυνειδησία (σε συνάρτηση και με τις συνεχείς εγκλήσεις ένθεν κακείθεν περί οικουμενισμού) και ο τρόπος σχετισμού με τις κοινότητες των ετεροδόξων και όχι να αναλίσκόμαστε σε νομιναλιστικού τύπου λογομαχίες.

Το σοβαρό, επίσης, θέμα της παρουσίας και συμμετοχής των κατώτερων κληρικών, των μοναχών, λαϊκών, γυναικών και των θεολόγων. Όλοι αυτοί απουσίαζαν τόσο έντονα, που δεν μπορεί να μην ενοχληθεί το ορθόδοξο αισθητήριο με βάση και την παράδοση της Εκκλησίας σε προγενέστερες Συνόδους, αλλά και βάσει των αυτονόητων απαιτήσεων της σημερινής παγκοσμιοποιημένης και μετανεωτερικής πραγματικότητας. Η βάση (ο λαός του Θεού) αγνοήθηκε, ως φαίνεται, από την ιεραρχία και αυτό αποτυπώθηκε περίτρανα στην πρόσφατη Σύνοδο. Η εμπιστοσύνη μας στον επισκοπικό θεσμό δεν πρέπει να τον εξουσιοδοτεί εν λευκώ για μονομερείς ενέργειες, χωρίς να αφουγκράζεται το σύνολο σώμα των κατά τόπους Ευχαριστιακών κοινοτήτων. Αυτό και ασύμφορο είναι και από κάθε άποψη άκομψο, ακαλαίσθητο και αχρείαστο.

Σε καμιά περίπτωση, βέβαια, δεν θα πρέπει να παραγνωρίσουμε τα θετικά της Συνόδου. Επιτέλους, παρά τα όποια δαιμονικά και ανθρώπινα προσκόμματα και αμαρτήματα, έγινε ένα αποφασιστικό βήμα πανορθόδοξης (οικουμενικού χαρακτήρα τω όντι) σύγκλησης μετά από αιώνες. Για μερικά θέματα επίσης, όπως το Αυτόνομο και τη Διασπορά, παρά το ότι συνιστούν εσωτερική υπόθεση της Εκκλησίας χωρίς άμεσο ενδιαφέρον για τον πολύ κόσμο, ήταν θετικότατο που συζητήθηκαν και αποφασίστηκαν μερικά πράγματα.

Οι ζηλωτές τώρα και οι αποτειχισθέντες. Βρήκαν την ευκαιρία να δείξουν τα αποτρόπαια προσώπια και τις εμπαιθείς διαθέσεις τους. Το σχίσμα είναι ασυγχώρητο αμάρτημα κατά τον Χρυσόστομο και όλοι πρέπει να έχουμε κατά νου την προτροπή του οσίου Πορφυρίου «να δείχνουμε εμπιστοσύνη στους Επισκόπους και στην επίσημη Εκκλησία» (δηλαδή Ιεραρχία). Οι δαιμονιώδεις προφάσεις, ενστάσεις και τα όποια αντάρτικα των αποσχισθέντων (π.χ. διακοπή πατριαρχικού μνημοσύνου) συνιστούν σοβαρά και κολάσιμα αμαρτήματα. Εξάλλου δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι στη Σύνοδο αυτή δεν αλλοιώθηκε κάπου το ορθόδοξο δόγμα, ώστε να δοθούν σχετικές αφορμές (εξαιρείται η τραβηγμένη εκκλησιολογική συζήτηση και ερμηνεία περί ιστορικής ύπαρξης και ονομασίας των ετεροδόξων εκκλησιών, την οποία και ανεμίζουν σαν σημαία οι όποιοι ενιστάμενοι).

Πώς, τελικά, να χαρακτηρίσουμε τη Σύνοδο του Κολυμπαρίου; Μεγάλη; Αγία; Έχει, τελικά, σημασία η ονοματοδοσία, όταν αφίσταται της ουσίας των πραγμάτων; Ναι, σαφέστατα ήταν μια Πανορθόδοξη Σύνοδος, ικανά όμως τραυματισμένη. Βιάστηκαν, κατά τη γνώμη μου, να την υλοποιήσουν οι υπεύθυνοι, ενώ ήδη

περίμεναν τόσες δεκαετίες. Τα πάθη τα ανθρώπινα κυριάρχησαν εκατέρωθεν και αυτό οδήγησε σε αυτήν την «κακή» κατάληξη. Το σίγουρο είναι πως έγινε ένα ακόμη πανορθόδοξο βήμα για μια επιτυχέστερη σύγκληση στο μέλλον. Η ιστορία, εντούτοις, πορεύεται αιμάσσουσα και η αλήθεια της Εκκλησίας δεν εξαρτάται από τα δικά μας αμαρτήματα. Ο Χριστός εργάζεται μέσα από τις ιστορικές κακοήθειες και τις ανθρώπινες αστοχίες. Είναι η κεφαλή της Εκκλησίας και ο Κύριος της ιστορίας. Αυτό μας γεμίζει ελπίδα, χαρά και αισιοδοξία. «Και πύλαι άδου ου κατισχύσουσιν αυτής» (Ματθ. 16:18). Αυτό, ωστόσο, σε καμιά περίπτωση δεν καταργεί τις δικές μας ευθύνες και δεν αναιρεί τη συμμετοχή μας στις όποιες αποτυχίες και λοξοδρομήσεις από τον στόχο μας: την ενσωμάτωση όλων ανεξαιρέτως στο Σώμα του Χριστού, στη Μία και μοναδική Εκκλησία Του. Κείνο, άλλωστε, που στέκεται στην κορυφή και παρηγορεί εξάπαντος τον σύμπαντα κόσμο είναι η περιώνυμη ρήση του οσίου Πορφυρίου του Κausοκαλυβίτου: «το πνεύμα το ορθόδοξον είναι το αληθές».